

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИТРАТНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Вівчар О. І.,

*кандидат економічних наук,
Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна*

FUNCTIONALLY APPLIED ASPECTS OF EXPENSE GOING NEAR ESTIMATION BUSINESS IN MODERN TERMS OF PROVIDING ECONOMICS SECURITY

Vivchar O. I.,

*Ph.D. in Economics
Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine*

Анотація

В статті визначено та розглянуто основні функціонально-прикладні аспекти витратного підходу до оцінки ринкової вартості бізнесу, виділено основні методи оцінки. Досліджено специфіку використання відповідних методів для оцінки ринкової вартості бізнесу. Пропонується ринкову вартість бізнесу розглядати в якості критерію економічної безпеки підприємства.

Об'єкт дослідження – витратний підхід до оцінки бізнесу в контексті забезпечення економічної безпеки.

Мета роботи – є дослідження витратного підходу при оцінювання ринкової вартості бізнесу, а також можливість його ефективного використання при забезпеченні економічної безпеки підприємства. Результати даних наукових досліджень допоможуть уніфікувати концептуальні підходи, що сприятиме їх практичному застосуванню господарюючих суб'єктів в умовах макроекономічної нестабільності.

Методи дослідження – методологічною основою статті є сукупність способів і принципів наукового пізнання, загальних і спеціальних методів та прийомів, що використовувалися в дослідженні. Теоретичною основою роботи послугували положення безпекознавства, методології оцінки бізнесу, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з питань оцінки бізнесу в контексті економічної безпеки підприємств.

Обґрунтовано основні функціонально-прикладні аспекти витратного підходу до оцінки бізнесу в умовах забезпечення економічної безпеки та критерії оцінювання відповідно. На основі чого сформовано функціональну схему формування оцінки вартості бізнесу та визначено специфіку методики витратного підходу. Неможливо

також залишити поза увагою, систематизовану структурно-логічну схему програми забезпечення економічної безпеки бізнесу в умовах макроекономічної нестабільності.

Результати статті можуть бути упроваджені в будь-яких сферах підприємницьких структур при застосування витратного підходу оцінки бізнесу щодо забезпечення економічної безпеки.

Ключові слова: витратний (майновий) підхід до оцінки бізнесу; метод чистих активів; метод ліквідаційної вартості; економічна безпека; методи оцінки вартості.

ABSTRACT

In the article certainly and the basic are considered functionally applied aspects of the expense going near the estimation of market value business, the basic methods of estimation are selected. Investigational specific of the use proper methods for the estimation of market values business. It is suggested to examine the market value of business in quality the criterion economics security enterprise.

Object of the study is the expense going near the estimation of business in the context providing economics security.

Purpose of the study there is research of expense approach at evaluation of market value of business, and also possibility of him, effective using for providing of economics security enterprise. The results of these scientific researches will help to unify conceptual approaches, that will promote them to practical application of being in charge subjects in the conditions of macroeconomic instability.

Methods of the study – methodological basis of the article is an aggregate of methods and principles scientific cognition, general and special methods and receptions which was used in research. Positions it is

used of safety's posluguvali theoretical basis workes, methodologies of business estimation, and also scientific labours of domestic and foreign authors, on questions the estimation of business in the context economics security enterprises.

Grounded basic functionally applied aspects of the expense going near the estimation of business in the conditions providing economics security and evaluation criteria accordingly. What the of principle chart forming estimation business cost and certainly specific of method expense approach is formed on the basis. It is impossible also to leave out of eyeshot, systematized structurally logical chart of the program providing economics security of business in the conditions macroeconomic instability.

The results of the article can be inculcated in any spheres of enterprise structures at application expenses approach of business estimation in relation to providing economics security.

KEYWORDS: the expense (property) going is near the estimation of business; method of net assets; method of liquidating value; economic security; methods of estimation of cost.

Постановка проблеми. У сучасних умовах питання освоєння такого важливого інструменту в межах економічної безпеки як витратний підхід до оцінки бізнесу, його адаптації до умов національного ринку набувають особливої актуальності для вітчизняних підприємств.

У цьому контексті визначення місця витратного підходу до оцінки бізнесу з метою ефективною та раціональною організації виробничо-господарських процесів в умовах забезпечення економічної безпеки є вельми актуальним. У сучасному світі бізнесу оцінні технології – це могутній засіб формування ефективного функціонування суб'єктів господарювання, спрямованого на максимізацію прибутків і гармонізацію відносин між зацікавленими особами ведення бізнесу. Технології оцінювання бізнесу стають більш затребуваними і в Україні, хоча розвиваються поки що в напрямку використання витратних підходів. Разом з цим, іноземні інвестори, які приходять на ринки України, наполягають на застосуванні сучасних методів оцінювання бізнесу, переважно дохідного підходу, для отримання реалістичної уяви про потенційні можливості господарюючого суб'єкта.

У сучасній економічній літературі достатньо детально аналізуються методичні підходи до використання методів оцінювання вартості майна і бізнесу. Про це свідчать роботи вітчизняних та зарубіжних авторів щодо обраної проблематики. Дослідження можливостей застосування різноманітних підходів оцінювання вартості бізнесу відображено у наукових працях таких авторів, як:

К. Мерсер, Т. У. Хармс, Дж. Р. Хітчнер, Ш. П. Пратт, Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррін, М. К. Скотт, Ф. Ч. Еванс, Д. М. Бішоп, У. Стеджер, К. Мерсер, Р. Л. Браун, П. Л. Віленський, В. М. Рутгайзер, С. В. Валдайцев, С. В. Расказов, В. П. Попков, Ю. В. Козир, В. А. Щербаков, С. К. Мірзажанов, Н. Г. Синявський, В. В. Царев, А. Г. Грязнова, М. А. Федотова, Н. В. Яшкіна.

Проте деякі важливі питання при цьому залишилися нерозглянутими повною мірою, а саме: аспекти теоретико-прикладних засад використання витратного підходу до оцінки бізнесу в сучасних умовах забезпечення економічної безпеки.

З розвитком ринкових відносин потреба в оцінці вартості бізнесу та удосконаленні її методичних підходів, безперечно, зростатиме. Підприємству для зберігання своєї ринкової позиції і забезпечення розвитку необхідно оперувати інформацією стосовно рівня економічної безпеки та можливих загроз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Значний інтерес становить поділ сигналів, які позитивно і негативно впливають на результати функціонування підприємства [3, с. 98].

Такі сигнали можна виділити в якості ключових чинників вартості бізнесу. В цьому випадку, поряд з показником прибутку, критерієм економічної безпеки є приріст вартості капіталу, вираженого в грошовій формі. Мірою ефективності управління підприємством виступає збільшення його вартості. Система оцінки економічної безпеки підприємства на основі витратного підходу дозволяє брати до уваги вплив зовнішніх чинників і з прийнятною точністю визначати результат діяльності підприємства в довгостроковому періоді. Оцінювання вартості бізнесу стає інструментом, що дозволяє своєчасно приймати та коригувати управлінські дії при відхиленні від визначеного рівня економічної безпеки. Тому побудова системи економічної безпеки на основі показника вартості підприємства представляється одним з найбільш актуальних напрямків сучасної економічної науки.

На основі проведених теоретико-прикладних досліджень стверджуємо, що оцінювання бізнесу – це визначення вартості бізнесу як майнового комплексу, здатного приносити прибуток його власникові. При проведенні оціночної експертизи визначається вартість всіх активів компанії: нерухомого майна, машин і устаткування, складських запасів, фінансових вкладень, нематеріальних активів. Крім того, окремо оцінюється ефективність роботи компанії, її колишні, сучасні і майбутні доходи, перспективи розвитку і конкурентне середовище на цьому ринку, а потім оцінювана компанія порівнюється з підприємствами-аналогами. На підставі такого

комплексного аналізу реально оцінюють бізнес як майновий комплекс, здатний приносити прибуток.

На нашу думку, процес оцінювання передбачає визначення завдання, збір і аналіз інформації з метою одержання обґрунтованого

оцінювання вартості бізнесу [1, с. 195]. Економісти-практики пропонують наступну схему формування вартості бізнесу в сучасних ринкових умовах господарювання (рис. 1.).

Рисунок 1 – Функціональна схема формування оцінки вартості бізнесу

Примітка: (E – вартість капіталу; E_o – функція оцінки вартості; F_o – вектор факторів вартості)

Процес оцінювання залежить від причин, що його спонукають, і переслідуваних цілей. При цьому один і той самий об'єкт на одну дату володіє різною вартістю залежно від цілей його оцінювання, і вартість визначається різними методами. Загалом аналітичні методи в зарубіжній практиці оцінювання бізнесу представлені трьома основними підходами – витратного, порівняльного і дохідного.

1. Витратний підхід – це сукупність методів оцінки вартості об'єкта оцінки, що ґрунтуються на визначенні витрат, необхідних для відновлення або заміщення об'єкта оцінки, з урахуванням його зносу. Оцінка при застосуванні даного підходу є нижньою межею вартості підприємства.

2. Дохідний підхід – це сукупність методів оцінки вартості, що базуються на визначенні очікуваних майбутніх доходів від володіння об'єктом оцінювання. Його основою є принцип очікування, за яким вартість об'єкта визначають як теперішню вартість майбутніх доходів, що впливають із факту володіння цим об'єктом. В існуючій методиці дохідного метода вибір ставки дисконтування багато в чому залежить від того,

який грошовий потік розраховується: для усього інвестованого капіталу або лише для власного капіталу [7].

3. Порівняльний підхід ґрунтується на тому, що суб'єкти на ринку здійснюють угоди купівлі та продажу за аналогією, орієнтуючись на інформацію про схожі угоди. На наш погляд, зазначений підхід є найбільш достовірним і вірно відображає дійсну ринкову вартість об'єкта оцінювання. Але його застосування є обмеженим і може бути застосованим лише за наявності достатнього обсягу порівняльної та достовірної інформації.

Витратний підхід найбільше застосовується для оцінки об'єктів спеціального призначення. Витратний підхід заснований на принципі заміщення, якнайкращого і найефективнішого використання, збалансованості, економічної величини і економічного розподілу. Зібрана інформація включає дані про ціни на землю, будівельні специфікації, дані про рівень зарплати, вартість матеріалів, витрати на устаткування, про дохід і невідповідні витрати будівельників на місцевому ринку

тощо. Необхідна інформація залежить від специфіки оцінюваного об'єкту. На нашу думку, даний підхід складно застосовувати при оцінці унікальних об'єктів, що володіють історичною цінністю,

естетичними характеристиками, або застарілих об'єктів.

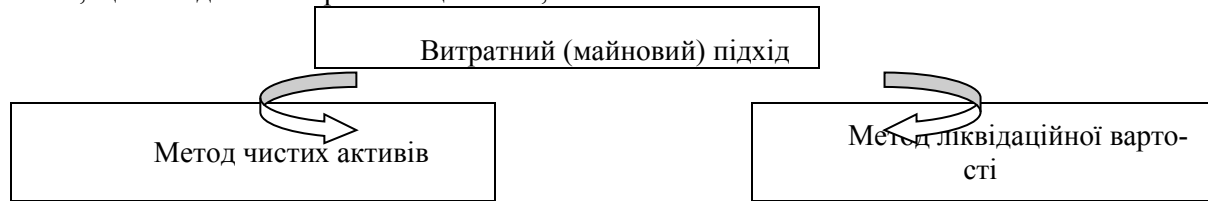

Рисунок 2 – Основні методи витратного підходу

Ринкова вартість бізнесу методом чистих активів визначається як різниця між сумами ринкових вартостей всіх активів підприємства і його зобов'язаннями. Ліквідаційна вартість підприємства є різницею між сумарною вартістю всіх активів підприємства і витратами на його ліквідацію. Витратний (майновий) підхід в оцінці бізнесу розглядає вартість підприємства з точки зору понесених витрат. Балансова вартість активів і зобов'язань підприємства внаслідок інфляції, змін кон'юнктури ринку, використовуваних методів обліку, як правило не відповідає ринковій вартості. Базовою формулою при витратному підході є:

$$\text{Власний капітал} = \text{Активи} - \text{Зобов'язання} \quad (1)$$

Майновий (витратний) підхід до оцінки вартості бізнесу заснований на визначенні суми витрат ресурсів на його відтворення або заміщення з урахуванням факторів фізичного та морального зносу. Цей підхід найбільш ефективний, коли покупець збирається порівняти витрати на придбання бізнесу з витратами на створення аналогічного підприємства.

Розрахунок методом вартості чистих активів включає наступні етапи:

1. Оцінюється нерухоме майно підприємства по ринковій вартості.
2. Визначається ринкова вартість машин і устаткування.
3. Виявляються і оцінюються нематеріальні активи.
4. Визначається ринкова вартість фінансових вкладень, як довгострокових, так і короткострокових.
5. Товарно-матеріальні запаси переводяться в поточну вартість.
6. Оцінюється дебіторська заборгованість.
7. Оцінюються витрати майбутніх періодів.
8. Зобов'язання підприємства переводяться в поточну вартість.
9. Визначається вартість власного капіталу шляхом віднімання з обґрунтованої ринкової вар-

тості суми активів поточної вартості всіх зобов'язань.

Ліквідаційна вартість являє собою чисту грошову суму, яку власник підприємства може одержати від ліквідації підприємства, роздільному розпродажу його активів і після розрахунків з усіма кредиторами.

Оцінка ліквідаційної вартості знаходить застосування в наступних ситуаціях:

- у випадку банкрутства та ліквідації підприємства;
- з метою проведення санації підприємства;
- у випадку фінансування реорганізації підприємства або фінансування підприємства боржника;
- з метою розробки плану погашення заборгованості підприємства, яке опинилося під загрозою банкрутства;
- для проведення експертизи заявок на купівлю підприємства боржника;
- з метою аналізу та виявлення можливості виділення окремих виробничих потужностей підприємства в економічно самостійні організації [6].

Ліквідаційна вартість поділяється на три види:

- упорядкована ліквідаційна вартість. Розпродаж активів підприємства здійснюється протягом періоду часу, достатнього для того, щоб можна було одержати високі ціни за активи, що виставляються до продажу. Для найменш ліквідної нерухомості підприємства цей період складає близько двох років;
- примусова ліквідаційна вартість. Активи розпродаються настільки швидко, наскільки це можливо, часто одночасно і на одному аукціоні;
- ліквідаційна вартість припинення існування активів підприємства. У такому випадку активи підприємства не розпродаються, а списуються та знищуються, а на даному місці будується нове підприємство, що забезпечить за прогнозами значний економічний або соціальний ефект. За таких умов вартість підприємства є негативною величиною, тому що здійснюються певні витрати на ліквідацію активів підприємства.

Слід зазначити, що алгоритм оцінки бізнесу при витратному методі включає:

1. Береться останній балансовий звіт.
2. Розробляється календарний графік ліквідації активів, оскільки продаж різних видів активів підприємства вимагає різних тимчасових періодів.
3. Визначається валова виручка від ліквідації активів.
4. Оцінна вартість активів зменшується на величину прямих витрат. До прямих витрат, пов'язаних з ліквідацією підприємства, відносяться комісійні оцінним і юридичним фірмам, податки і збори, які платяться при продажу. З урахуванням календарного графіка ліквідації на дату оцінки по ставці дисконту, що ураховує пов'язаний з цим продажем ризик [4, с. 131].
5. Ліквідаційна вартість активів зменшується на витрати, пов'язані з володінням активами до їхнього продажу, включаючи витрати на збереження запасів готової продукції і незавершеного виробництва, збереження устаткування, машин, механізмів, об'єктів нерухомості, а також управлінські витрати по підтримці роботи підприємства аж до його ліквідації.
6. Додається (або віднімається) операційний дохід (збитки) ліквідаційного періоду.
7. Віднімаються переважні права на вихідні допомоги і виплати працівникам підприємства, вимоги кредиторів за зобов'язаннями, забезпеченою заставою майна ліквідовуваного підприємства, заборгованість по обов'язкових платежах до бюджету.

У межах використання методу чистих активів передбачається визначення агрегованої величини вартості активів підприємства шляхом складання їх переоціненої вартості. Це означає, що під час визначення сукупної вартості активів компанії ліквідність усіх активів вважається рівною. Як правило, на практиці все обмежується застосуванням сукупної знижки за низьку ліквідність, яка обирається оцінювачем. Часто така знижка входить до розрахункової величини вартості як частка знижки за низьку ліквідність для підприємства загалом. У результаті вибору певної величини знижки підсумковий показник оціночної вартості набуває ознак невизначеності.

Головним критерієм доцільності оцінки вартості підприємств вважається, з одного боку, доступність інформації, а з іншого, мінімізація ризику некоректності оцінки. Застосування того чи іншого підходу можливе лише за наявності необхідних умов. Зазвичай при оцінці вартості підприємства, залежно від цілей оцінки, поставлених умов, стану самого об'єкта і стану економічного середовища використовують поєднання

двох-трьох методів найбільш доцільних в даній ситуації.

Для підвищення вартості бізнесу, зокрема, необхідно:

1. Сформулювати довготривалі цілі бізнесу, уміти готувати і реалізовувати стратегію їх досягнення.
2. Удосконалювати систему бухгалтерського обліку і управління фінансами.
3. Оптимізувати корпоративну структуру (структуру володіння і контролю) і оподаткування.
4. Удосконалити процедури корпоративного управління і захисту прав інвесторів, тобто в компанії має бути ефективна система ухвалення рішень, а інвестори (як великі, так і дрібні) повинні мати можливість перевіряти роботу менеджменту і впливати на неї.
5. Створити сприятливий імідж компанії і торговельну марку.
6. Забезпечувати ліквідність коштовних паперів компанії і розширення доступу до фінансування й інвестицій.
7. Впроваджувати технологічні новинки [5].

У сучасних умовах процес успішного функціонування бізнесу багато в чому залежить від рівня забезпечення їх економічною безпекою. На нашу думку, застосування комплексної оцінки вартості підприємства на основі поєднання витратного (майнового), дохідного та порівняльного (ринкового) методів дозволяє усунути однобічність оцінки, більш реально оцінити вартість бізнесу й отримати надійне інформаційне джерело для її прогнозування з метою прийняття зважених управлінських рішень. Для оцінювання бізнесу доцільно поєднувати дані методики, що дозволить: удосконалити методологію оцінки вартості бізнесу; адекватно оцінити структуру активів відносно ринкових цін; зменшити помилки в прогнозах; оцінити вартість витрат на відновлення підприємства; точно вирахувати дохід підприємства; визначити вартість підприємства в залежності від зміни ставки капіталізації; визначити майбутні доходи в оцінюваній вартості; реальніше оцінити майбутній потенціал підприємства тощо.

Отже, головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне і максимально ефективне функціонування в цьому періоді і високий потенціал розвитку в майбутньому [2, с. 108]. На нашу думку, рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці будуть здатні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища (рис. 3).

В рамках даного дослідження критерієм економічної безпеки підприємства пропонується вважати ринкову вартість бізнесу. З досліджень, можна відзначити, що є відсутні обґрунтовані дослідження щодо вибору методів оцінки вартості підприємства.

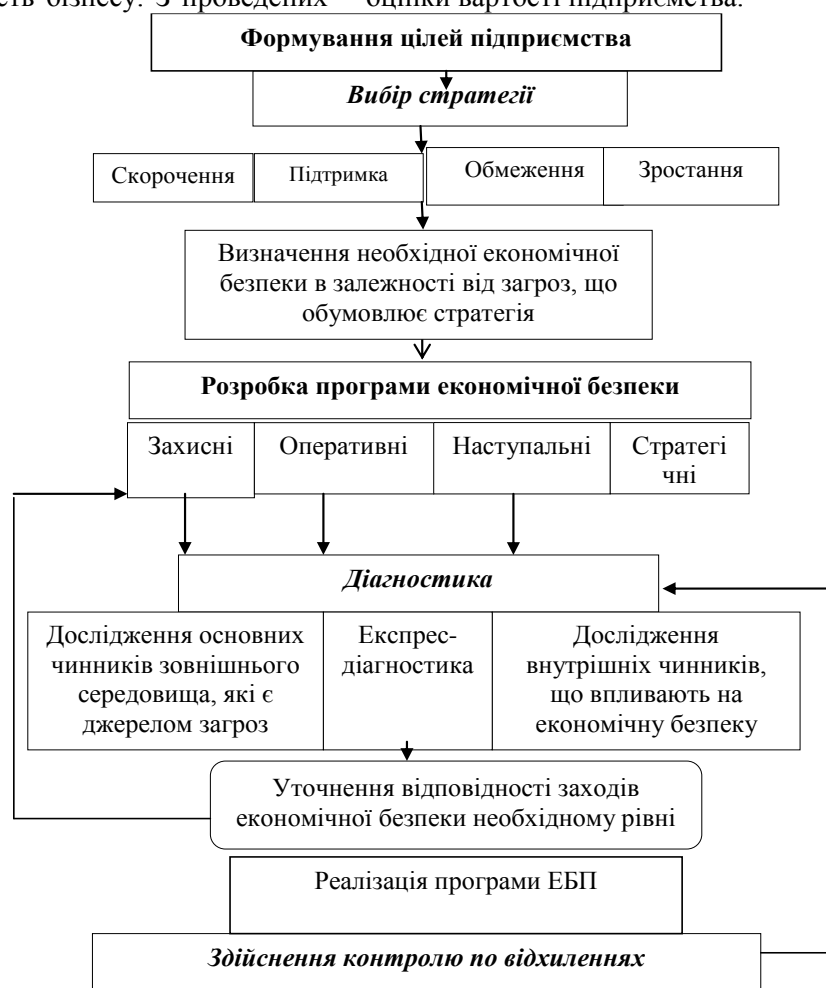

Рисунок 3 – Структурно-логічна схема програми забезпечення економічної безпеки бізнесу

Розробка та застосування функціонально-прикладних аспектів щодо оцінки поточного рівня вартості бізнесу та визначення впливу цього показника на рівень економічної безпеки підприємств дозволить обґрунтовано приймати господарські рішення та спрогнозувати реакцію показника економічної безпеки на відповідні дії.

Перелік посилань

1. Вівчар О. І. Прагматизм прискорення бізнесу при моніторингу його економічної безпеки в контексті трансформаційних змін / О. І. Вівчар // Сталій розвиток економіки. – Міжнародний науково-виробничий журнал – 1'2014 [23] – С. 194–199.
2. Вівчар О. І. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів / О. І. Вівчар // Галицький економічний вісник – 2015. – № 2 (49). – с. 106–111.
3. Колесніков А. П. Засади механізму забезпечення стійкого розвитку підприємств / А. П. Ко-

лесніков // Інноваційна економіка. – Всеукраїнський науково-виробничий журнал – 1'2013 [39] – С. 97–100.

4. Колесніков А. П. Організація трансакційних витрат в системі менеджменту якості підприємства / А. П. Колесніков // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: XI Міжнар. науко-практ. конф., 13-14 березня 2014 р.: тези доповідей. - Тернопіль: ТНЕУ, 2014. - С. 131-132.

5. Калінеску Т. В. Методологія аналізу і оцінки ефективності переміщення сфери діяльності підприємств: Монографія. / Т. В. Калінеску // Луганськ: Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2010. – 280с.

6. Формування та оцінювання потенціалу підприємства: Навч. посібник / Калінеску Т. В., Романовська Ю. А., Большенко С. Ф. та ін. // Луганськ: Вид-во СХУ ім. В. Даля. – 2009. – 352 с.

7. Яшкіна Н. В. Оцінка бізнесу: Навчальний посібник. / Яшкіна Н. В. – К.: Алетра, 2010. – 440с.

References

1. Vivchar O. I. Prahmatyzm pryskorennia biznesu pry monitorynhu yoho ekonomichnoi bezpeky v konteksti transformatsiinykh zmin / O. I. Vivchar // Stalyi rozvytok ekonomiky. – Mizhnarodnyi naukovy-vyrobnychiy zhurnal – 1'2014 [23] – S. 194–199.
2. Vivchar O. I. Spetsyfika upravlinnia systemoiu finansovo-ekonomichnoi bezpeky biznesu v umovakh turbulentshchynosti ekonomichnykh protsesiv / O. I. Vivchar // Halytskyi ekonomichnyi visnyk – 2015. – № 2 (49). – s. 106–111.
3. Kolesnikov A. P. Zasady mekhanizmu zabezpechennia stiikoho rozvytku pidpriemstv / A. P. Kolesnikov // Innovatsiina ekonomika. – Vseukrainskyi naukovy-vyrobnychiy zhurnal – 1'2013 [39] – S. 97–100.
4. Kolesnikov A. P. Orhanizatsiia transaktsiinykh vytrat v systemi menedzhmentu yakosti pidpriemstva / A. P. Kolesnikov // Ekonomichnyi i sotsialnyi rozvytok Ukrainy v KhKhI stolitti: natsionalna viziia ta vyklyky hlobalizatsii: KhI Mizhnar. naukiu-prakt. konf., 13-14 bereznia 2014 r.: tezy dopovidei. - Ternopil: TNEU, 2014. – S. 131-132.
5. Kalinesku T. V. Metodolohiia analizu i otsinky efektyvnosti peremishchennia sfery diialnosti pidpriemstv: Monohrafiia. / T. V. Kalinesku // Luhansk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2010. – 280s.
6. Formuvannia ta otsiniuvannia potentsialu pidpriemstva: Navch. posibnyk / Kalinesku T. V., Romanovska Iu. A., Bolshenko S. F. ta in. // Luhansk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia. – 2009. – 352 s.
7. Yashkina N. V. Otsinka biznesu: Navchalnyi posibnyk. / Yashkina N. V. – K.: Aletra, 2010. – 440 s.

РОЗВИТОК ПІВДЕННОГО УРАЛА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОЮ ЕКОНОМІКИ

Каледін С.В.¹, Моторина М.С.²

¹*Д.е.н., професор кафедри Інституту економіки галузей бізнесу і адміністрування*

Челябінського державного університету

²*провідний економіст Управління Південно-Уральської залізниці, Челябінськ*

DEVELOPMENT OF THE SOUTH URALS THE UNSTABLE ECONOMY

Kaledin S.V., Motorina Marina S.

¹*Doctor of Economics, professor of the Institute of the Economy Business and Administration*
Chelyabinsk State University

²*Leading Economist Office of the South-Ural Railway, Chelyabinsk*

АНОТАЦІЯ

За оцінкою «Лабораторії фінансово-економічної стратегії та аналізу» робиться висновок про те, що в 2016 році продовжиться спад у розвитку економіки суб'єктів господарювання Південного Уралу, що, в кінцевому рахунку, призведе до зменшення доходів населення, і як наслідок - до падіння його життєвого рівня, погіршення демографічної ситуації в регіоні.

ANNOTATION

According to the "Laboratory of financial and economic policy and analysis" it concluded that in 2016 will continue to decline in the economic development entities of the Southern Urals, which eventually will lead to a decrease in household income, and

as a consequence - for his life fall level, deterioration of the demographic situation.

Ключові слова: економічний спад; нестабільна економіка; економічна криза; демографічна ситуація; рівень життя населення.

Keywords: economic recession; unstable economy; economic crisis; demographic situation; standards of living.

Висновок про поліпшення економічних показників господарюючих суб'єктів регіону був зроблений на аналітичних розрахунках, вироблених фахівцями «Лабораторії фінансово-економічної стратегії та аналізу». Був зроблений прогноз, який розроблений в двох варіантах: базовому та помірно-оптимістичному. При розробці прогнозу